

Jessica Pedersen Belisle Hansen

FJERNTOLKING

En bok om meningsdannelse

FAGBOKFORLAGET

Jessica Pedersen Belisle Hansen

FJERNTOLKING

En bok om meningsdannelse

FAGBOKFORLAGET

FORORD

Dette er en bok om fjerntolking, altså tolking der deltakere ikke befinner seg på samme sted, og tolkingen på et eller annet vis foregår gjennom teknologi. Fjerntolking i det norske samfunnet er et mangefasettert fenomen som tar mange ulike former. Det dreier seg om mange forskjellige typer samtaler, flere forskjellige språk, forskjellige typer teknologi, forskjellige personer med svært forskjellige arbeidsoppgaver og forskjellige situasjoner der deltakere er plassert på forskjellige steder og tolken er på andre steder enn de øvrige deltakerne. Det er mange involverte faktorer som gjør hver enkelt situasjon unik på sin måte. Denne boka kan ikke dekke alle situasjoner og forhold, og det er heller ikke intensjonen bak boka. Mitt ønske er at boka skal gi innsikter om tolking og samhandling i situasjoner der tolkingen på et eller annet vis foregår via teknologi, og at disse innsiktene skal kunne bidra til samhandlingspraksiser som fremmer tolkingen, og dermed samhandlingen, og et bedre grunnlag for å vurdere når og om tolkingen kan foregå gjennom teknologi.

Det er flere mulige innganger til en slik bok. Kjernen i boka handler om samhandling i institusjonelle situasjoner, og jeg tar utgangspunkt i at deltakere i samhandling skaper mening sammen gjennom samhandlingen. Boka handler ikke om meningsdannelse som kognitive prosesser, men om meningsdannelse som det mennesker gjør sammen i samhandling. I tillegg til samhandlingen berører boka tematikk som flerspråklighet, samfunnsforhold, offentlige tjenester og tjenesteyteres plikter og, ikke minst, innbyggers rettigheter i samfunnet. Det er fordi disse forholdene henger sammen med tolkingen. Derfor åpner boka med en litt bred inngang om flerspråklighet i samfunnet og et

overblikk over noen erfaringer fra fjerntolking i Norge før tematikken dreier seg over mot samhandling.

Selv om boka på noen måter tar form som en fagbok, vil den kanskje overraske leseren i at den ikke alltid tilbyr løsninger og foreslår konkrete praksiser. Det er det flere grunner til. Den ene er at det er mange faktorer involvert, og en praksis vil kunne gi svært forskjellige utslag avhengig av de mange faktorene. Formålet med boka er heller å tilby et analytisk perspektiv som kan bidra til en dypere forståelse av fenomenet og noen råd på veien som kanskje kan bidra til bedre praksiser.

Det ville aldri ha blitt noe av denne boka uten hjelp fra mange. De første og aller viktigste er de som har hjulpet meg underveis i forskningsprosjektet da jeg var stipendiat ved MultiLing – Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo.¹ Særlig er jeg takknemlig til mange jeg ikke kan navngi. Jeg er umåtelig takknemlig til deltakerne i forskningsprosjektene mine, som har latt meg gjøre opptak av samtalene deres, latt seg intervju og vist frem sine praksiser for meg. Jeg er takknemlig til tolker som på ulike måter hjulpet meg med å forstå og har forklart språklige fenomener og samhandlingspraksiser for meg.

Det ville aldri ha blitt noe av denne boka uten noen som trodde på prosjektet. Jeg er umåtelig takknemlig for redaktøren min, Anne Therese Tøsse Gjerløws, interesse, engasjement og støtte. Hun viste umiddelbart interesse for prosjektet og har vært til enorm hjelp underveis i prosessen. Tilsvarende vil jeg rette en stor takk til Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening som tildelte et stipend for prosjektet. Det var av stor betydning for meg å se at andre hadde tro på prosjektet og bidro til motivasjon underveis i prosessen.

Hva er vel en tekst uten lesere? Jeg skylder flere lesere en stor takk for innspill jeg har fått underveis. En særlig takk går til Hanne Skaaden. I tillegg til hennes bidrag med viktige innsikter og nyttige kommentarer til manuskriptet er jeg svært takknemlig for de mange samtalene vi har hatt om tolking og særlig skjermtolking gjennom årene. Jeg vil gjerne også rette en stor takk til Kristian Skedsmo for innsiktsfulle og viktige kommentarer til manuskriptet og for svar på underlige spørsmål både innenfor og utenfor arbeidstid. Jeg har satt stor pris på det.

1 Dette arbeidet er delvis finansiert av Norges forskningsråd gjennom ordningen Sentre for fremragende forskning, prosjektnummer 223265.

Takk også til Anna Lena Nilsson for viktige og innsiktsfulle innspill til teksten. Takk til Christian Bjørn Bjerke for nyttige innspill til manuskriptet. Takk til Åshild Søfteland for nyttige kommentarer og innspill. Takk også til Panita Laksuktom for innsikter og innspill. Dessuten vil jeg rette en stor takk til veilederne mine på doktorgradsprosjektet. Takk til Jannis Androutsopoulos. Det var han som foreslo den gang da jeg skulle begynne på forskningsprosjektet at jeg skulle skrive en bok på norsk om dette etter at jeg hadde fullført prosjektet. Og siden har det vært sånn. En særlig takk vil jeg også rette til Jan Svennevig, som introduserte meg for samhandlingsperspektivet mange år tilbake og som har vært til stor støtte i arbeidet med å utforske skjermtolka samtaler og som dessuten har tatt seg tid til å lese manuskriptet og bidra, atter en gang, med verdifulle innsikter og kommentarer.

Jeg vil rette en særlig takk til Marthe Ødegård Olsen for heiarop, innsiktsfulle kommentarer og spennende samtaler om mening underveis gjennom hele forskningsprosjektet og skriveprosjektet. Takk for at du har lest manuskriptet og vist meg hva du har tenkt når du har lest. Takk også til Hilde Fiva Buzungu for innspill til manuskriptet og for samtaler om tolking og om boka. En særlig takk må som vanlig rettes til Vegard D.S. Hansen, som aksepterer at jeg murer meg inne bak bøkene og blir der altfor lenge og som dessuten til enhver tid er mer enn villig til å diskutere skiving som en tidvis kreativ og tidvis teknisk prosess og filosofiske aspekter ved kommunikasjon.

INNHold

KAPITTEL 1

INNLEDNING	13
Meningsdannelse.....	17
Det vitenskapelige grunnlaget for boka	19
Noen begrep og avgrensninger	21
Bokas innhold og oppbygging.....	23

KAPITTEL 2

HVA ER TOLKING?	25
Språk i Norge.....	25
Nyere minoritetsspråk.....	27
Samiske språk.....	28
Norsk tegnspråk	30
Tolking i Norge.....	31
Plikter og rettigheter.....	36
Hvor er det behov for tolketjenester?.....	39
Hvem har behov for tolketjenester?.....	42
Tolking som profesjon og fag	43
Avslutning	49

KAPITTEL 3

HVA ER FJERNTOLKING?	51
Norge er et langstrakt land	52
Fjerntolking i offentlige virksomheter	53
Erfaringer med telefontolking	55
Noen utprøvinger av skjermtolking i norsk offentlig sektor.....	57
Teknologi	60
Samhandling	65
Etikk.....	66
Noen perspektiver fra forskningen	67
Så hva er egentlig fjerntolking?	69

KAPITTEL 4

TOLKING SOM SAMHANDLING	71
Multimodal samhandling	73
Turtaking	77
Samtaleturer i sammenheng	81
Spørsmål og svar i tolka sekvens	85
Å dele opp lengre turer	87
Reparasjon	91
Uspesifiserte reparasjonsinnledere	93
Avgrensede reparasjonsinnledere	94
Forhandling om når det skal tolkes	96
Avslutning	98

KAPITTEL 5

VIDEOMEDIERT TOLKING	101
Muligheter og begrensninger	101
Interaksjonelle rom	103
Forsinkelse i mediet	104
Timing av tolkens tur	105
Forskjellige sekvensielle omgivelser	108
Auditiv tilgang til hverandre	110
Problemer med lyden	111
Visuell tilgang til hverandre	113
Bruk av deiktiske referanser	113
Bruk av gester som ikke synes	116
Ressurser for å rette ytringer til bestemte personer	118
Kroppslige uttrykk for problemer	120
Å konfigurere et visuelt rom	124
Telefontolking	126
Go meta!	128
Metakommunikasjon	129
Avslutning	130

KAPITTEL 6

TEKNOLOGIEN SOM VERKTØY	133
Om å bruke teknologi til å skape et rom for samhandling.....	133
Justering av arbeidsplassen.....	134
Å etablere kontakt.....	137
Å plassere seg i rommet.....	140
Å organisere kroppslige deltakerrammeverk.....	143
Å endre kamerainnstillingene.....	147
Om bruken av teknologi og forsvarlig utførelse av tolkeoppdrag.....	149
Avslutning.....	153

KAPITTEL 7

HVA SKAL VI GJØRE NÅ, DA?	155
Krav om forsvarlig utførelse av tolkeoppdraget.....	156
Forenkla fremstillinger av arbeidet som utføres.....	158
Noen utfordringer og noen strategier.....	161
En rask titt inn i fremtiden.....	164
Avslutning.....	166
 EN LITEN VERKTØYKASSE	 167
Transkripsjonssymboler.....	168
Forklaring for multimodal annotering.....	168
 REFERANSER	 171